

UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO IR PARAMOS DEMOKRATIJAI PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO 2020 METŲ ATASKAITA

Apžvalga

Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programa (toliau – VBPD) yra sudedamoji Lietuvos oficialios paramos vystymuisi (toliau – OPV) įgyvendinimo priemonė, finansuojama iš Užsienio reikalų ministerijai (toliau – URM) skirtų tikslinių biudžeto asignavimų. OPV – tai iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojama parama ir humanitarinė pagalba besivystančioms valstybėms ir teritorijoms. Europos plėtros ir bendradarbiavimo organizacijos (EBPO) preliminariais duomenimis, 2020 m. Lietuvos OPV sudarė 58,3 mln. eurų arba 0,12 proc. BNP, 2019 m. – 60,45 mln. eurų, t. y. 0,13 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP), 2018 m. – 55 mln. eurų arba 0,12 proc. BNP, 2017 m. – 52,55 mln. eurų arba 0,13 proc. BNP. Lietuva yra įsipareigojusi užtikrinti, kad iki 2030 m. OPV reikšmė pasiektų 0,33 proc. BNP, bet dėl nedidinanamų asignavimų ir iki 2020 m. buvusio spartaus BNP augimo šis rodiklis nuolat mažėja ir yra vienas žemiausių ES. Pabrėžtina, kad dvišalė Lietuvos parama tesudarė 9,2 mln. eurų, t. y. mažiau kaip 16 proc. visos paramos. 2020 m. URM užtikrino nepertraukiamą ir veiksmingą Lietuvos įsitraukimą į nacionalinius interesus atitinkantį vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimą ir įgyvendinimą tarptautiniuose, ES ir dvišaliuose formatuose, tokiu būdu stiprindama Lietuvos, kaip atsakingos ir patikimos valstybės donorės, įvaizdį. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika atitiko nacionalinius užsienio politikos prioritetus, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas Rytų partnerystės šalims, ypač Moldovai, Sakartvelui, Ukrainai, Armėnijai ir Baltarusijai. Dėl metų pradžioje prasidėjusios COVID-19 pandemijos išskirtinis dėmesys skirtas skubios humanitarinės pagalbos priemonių įgyvendinimui.

Daug dėmesio skirta didesniai valstybės ir savivaldybių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir verslo įtraukimui į vystomojo bendradarbiavimo veiklas, taip pat šių veiklų viešinimui siekiant užsitikrinti kuo didesnę visuomenės paramą.

Toliau buvo stiprinamas Centrinės projektų valdymo agentūros (toliau – CPVA) vaidmuo, ypač išnaudojant galimybes, kurių suteikia narystė ES vystomojo bendradarbiavimo agentūrų tinkle.

Siekiant didinti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumą buvo inicijuota sisteminė vystomojo bendradarbiavimo politikos peržiūra ir esminiai įstatymų pakeitimai, užtikrinantys sąlygas ir prielaidas įgyvendinti kokybinius ir kiekybinius šios politikos pokyčius.

ES ir globalios vystomojo bendradarbiavimo politikos formavimas

2020 m. URM atstovai tęsė visapusišką įsitraukimą į ES ir globalios vystomojo bendradarbiavimo bei humanitarinės pagalbos politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus, rėmė tarptautines pastangas mažinti skurdą pasaulyje, plėtoti ilgalaikį ir darnų besivystančių šalių vystymąsi, svariai prisidėjo prie tarptautinių pastangų kovoti su COVID-19 pandemijos iššūkiais, taip pat reaguoti į skubaus atsako reikalaujančias humanitarines krizes.

Tarptautinio atsako kovojant su COVID-19 pandemija tema dominavo visuose tarptautiniuose diskusijų formatuose. ES lygiu išskirtinis dėmesys skirtas ES bendro atsako „Europos komanda“ veiksmų koordinavimui ES užsienio reikalų tarybos, vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos generalinių direktorių, taip pat ES Tarybos darbo grupių bei Europos Komisijos komitetų posėdžiuose, kuriuose dalyvauja už vystomąjį bendradarbiavimą atsakingi valstybių narių atstovai.

2020 m. intensyviai dalyvauta derybose dėl naujos Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo finansinės priemonės (*Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument, NDICI*). Lietuvos iniciatyva pavyko pasiekti principinį susitarimą, pagal

kurį į šią priemonę bus įtrauktos esminės nuostatos dėl branduolinės saugos standartų laikymosi šalyse partnerėse.

Nemažai dėmesio skirta ES santykiams su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalių (AKR) grupe po 2020 m., pasibaigus Kotonu susitarimo galiojimui. Nespėjus laiku užbaigti derybų ir joms stringant, du kartus patvirtintos pereinamojo laikotarpio priemonės, kuriomis Kotonu nuostatų galiojimas pratęstas iki 2021 m. lapkričio pabaigos. 2020 m. pabaigoje pasiektas politinis susitarimas dėl kompromisinio susitarimo teksto. Portugalijos ir Slovėnijos pirmininkavimo metu bus siekiama užbaigti susitarimą – parafuoti tekstą ir priimti Tarybos sprendimą dėl susitarimo pasirašymo. Derybų metu Lietuva nuosekliai pasisakė už tai, kad naujame susitarime būtų įtvirtintos AKR šalių piliečių sklandaus grąžinimo ir readmisijos procedūros.

Humanitarinės pagalbos srityje buvo siekiama išlaikyti dėmesį pagrindiniam humanitarinės pagalbos principui: teikti pagalbą ten, kur jos labiausiai reikia.

Lietuva toliau spartino įsitraukimą į EBPO vystomojo bendradarbiavimo komiteto (DAC), kuriame nuo 2013 m. dalyvauja stebėtojo teisėmis, veiklą.

Lėšos ir veikla

Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programai finansuoti iš URM patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų buvo skirta ir panaudota **3 210** tūkst. eurų.

Paskirtis	Lėšos, tūkst. eurų
Savanoriškoms įmokoms į daugiašalius fondus	1 137,0
Projektams	880,0
Humanitarinei pagalbai	1 117,0
Dalyvavimui ES, JT ir kitų tarptautinių organizacijų veikloje ir programos stebėsenai	10,0
Kitoms vystomojo bendradarbiavimo veikloms (projektų administravimui, renginiams, parodoms, spaudiniams, kt.)	64,0
Iš viso VBPD	3 208,0

Daugiašalė parama vystymuisi

Vykdydama tarptautinius įsipareigojimus, prisidedama prie tarptautinių pastangų mažinti skurdą, didinti valstybių paramos gavėjų ir pažeidžiamiausių žmonių grupių atsparumą, taip pat skatindama demokratiškus vertybių sklaidą, URM daugiašalę paramą vystymuisi teikė mokėdama privalomuosius ir savanoriškus įnašus bei įmokas į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius fondus ir tarptautines organizacijas. 2020 m. Lietuva iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos savanoriškiems įnašams skyrė **1 137,0** tūkst. eurų.

Savanoriški įnašai	Lėšos, tūkst. eurų
Lėšos, skirtos SIDA programai dėl paramos teikimo EHU įgyvendinti	400,0
Paramos demokratijai fondui (paramai nuo represijų nukentėjusiems Baltarusijos Respublikos piliečiams ir jų artimiesiems, pilietinei visuomenei ir nepriklausomai žiniasklaidai, teisinėms paslaugoms teikti)	300,0

Europos demokratijos fondui (paramai nuo represijų nukentėjusiems Baltarusijos Respublikos piliečiams teikti)	100,0
Britų ir airių agentūrų, teikiančių paramą Afganistanui, grupei (BAAG)	50,0
Europos demokratijos fondui	50,0
EBPO Eurazijos konkurencingumo programai	30,0
ESBO Specialiajai stebėjimo misijai Ukrainoje	30,0
PPO Dohos vystymosi darbotvarkės patikos fondui	30,0
JT Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui	30,0
Moterų taikos ir humanitariniam fondui	20,0
Azijos ir Europos fondui	20,0
JT Vaikų fondui (UNICEF)	20,0
Fondui „Gyvenimo linija“	20,0
Fondui „Afrika Tikkun“ (kovai su COVID-19)	19,0
Annos Lindh fondui	15,0
JT Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurui (JT Pagrobimų ir priverstinių dingimų darbo grupės veiklai remti)	3,0
Iš viso:	1 137,0

Humanitarinė pagalba

2020 m. iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezervo fondo lėšų Lietuva humanitarinei pagalbai skyrė **1 117 tūkst. eurų**.

Humanitarinė pagalba iš VBPD programos lėšų	Lėšos, tūkst. eurų
JT Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biurui (UNHCR), savanoriškas įnašas	50,0
JT paramos ir darbų agentūrai Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose (UNRWA), humanitarinei pagalbai Palestinos pabėgėliams kovai su COVID-19	50,0
JT Jemeno humanitariniam fondui (YHF), humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	100,0
JT Pasaulio maisto programai (WFP), humanitarinei pagalbai Sudanui	25,0

JT Vaikų fondui (UNICEF), humanitarinei pagalbai Sirijos žmonėms	50,0
Pasaulio sveikatos organizacijai (PSO), Uzbekistano Respublikai humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	10,0
Tarptautinei Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulio Draugijų Federacijai (IFRC), humanitarinei pagalbai nukentėjusiems nuo Beiruto uosto sprogo	50,0
Tarptautiniam Raudonojo Kryžiaus komitetui (ICRC), humanitarinei pagalbai Palestinei	17,0
Tarptautiniam Raudonojo Kryžiaus komitetui (ICRC), humanitarinei pagalbai nukentėjusiems nuo karo veiksmų Kalnų Karabacho regione	75,0
Tarptautiniam Raudonojo Kryžiaus komitetui (ICRC), humanitarinei pagalbai Ukrainai	100,0
Humanitarinė pagalba Juodkalnijai (kovai su COVID-19)	20,0
Humanitarinė pagalba Šiaurės Makedonijos Respublikai (kovai su COVID-19)	20,0
NATO atsako į pandemiją patikos fondui, savanoriškas įnašas	30,0
Humanitarinės siuntos gabenimas į Jungtines Amerikos Valstijas	20,0
Humanitarinė pagalba iš LRV rezervo fondo	500,0
LRV rezervo fondas (2020-02-26 nutarimas Nr. 155); Tarptautinei Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulio draugijų federacijai (IFRC) humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	100,0
LRV rezervo fondas (2020-03-10 nutarimas Nr. 196); Graikijos Respublikai humanitarinei pagalbai pabėgėlių krizės sukeltiems padariniams Europoje reguliuoti	50,0
LRV rezervo fondas (2020-04-08 nutarimas Nr. 367); Italijos Respublikai ir Ispanijos Karalystei humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	100,0
LRV rezervo fondas (2020-04-22 nutarimas Nr. 399); Armėnijos Respublikai, Moldovos Respublikai, Sakartvelui ir Ukrainos Respublikai humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	100,0
LRV rezervo fondas (2020-05-20 nutarimas Nr. 502); Jungtinėms Amerikos Valstijoms humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	100,0
LRV rezervo fondas (2020-06-03 nutarimas Nr. 565); Baltarusijos Respublikai humanitarinei pagalbai kovai su COVID-19	50,0
Iš viso:	1 117,0

Dvišalė parama vystymuisi

VBPDP lėšomis 2020 m. įgyvendinti 48 vystomojo bendradarbiavimo projektai (iš jų 40 dvišaliai, 4 regioniniai, 4 visuomenės informavimo), kurių vertė apie 1 mln. eurų. COVID-19 viruso plitimo sukelta pandemija ir politinės situacijos pablogėjimas Baltarusijoje neišvengiamai padarė įtaką projektų įgyvendinimui – dalis suplanuotų veiklų nebuvo įgyvendintos.

Vadovaujantis Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstituciniame veiklos plane nustatytais vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptimis 2019–2021 m., prioritetas skirtas ES Rytų partnerystės valstybėms: Ukrainai, Baltarusijai, Armėnijai, Sakartvelui, Moldovai ir Azerbaidžanui. Didžiausias dėmesys skirtas Ukrainai, Sakartvelui, Armėnijai ir Moldovai – Lietuva teikė paramą įgyvendindama dvišalius projektus, skatinančius politinę ir ekonominę integraciją su ES, socialines ir ekonomines reformas. Lietuvos ekspertai 2020 m. konsultavo ir teikė techninę pagalbą, skirtą tinkamai įgyvendinti Ukrainos, Moldovos ir Sakartvelo asociacijos susitarimus su Europos Sąjunga, taip pat Armėnijos partnerystės susitarimą su ES.

Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės, akredituotos valstybėse partnerėse, prisidėjo prie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo: administravo 20 vystomojo bendradarbiavimo projektų, padėjo identifikuoti paramą gaunančių valstybių poreikius, aktyviai įsitraukė į partnerių paiešką, prisidėjo prie donorų veiklos koordinavimo.

Ukraina. Atsižvelgdama į Ukrainos poreikius, 2020 m. Lietuva nuosekliai tęsė dalijimąsi geraja praktika, teikdama paramą nuo Krymo aneksijos ir konflikto Rytų Ukrainoje nukentėjusiems Ukrainos piliečiams, rėmė švietimo reformų vykdymą, moterų savarankiškumo ir verslumo skatinimą. Lietuvos ekspertai perdavė patirtį kovos su dezinformacija ir propaganda, neformalaus ugdymo bei paveldo apsaugos srityse. 2020 m. iš VBPD programos lėšų Ukrainoje įgyvendinta 13 dvišalių ir 2 regioniniai projektai.

URM koordinavo Lietuvos institucijų ir nevyriausybių organizacijų Ukrainai teikiamą paramą, vertino paramos Ukrainai poreikius, teikė humanitarinę pagalbą, skirtą kovai su COVID-19 viruso plitimu šalyje, nuolat palaikė ryšius su partneriais Ukrainoje.

Buvo tęsiami paramos švietimo įstaigoms Rytų Ukrainoje projektai: keliami mokytojų kvalifikacija ir ugdomi gebėjimai lavinti mokinių socialines ir emocines kompetencijas, įdiegta nauja pilietinio ugdymo programa bei sukurta nuotolinio mokymosi metodika Rytų Ukrainos pedagogams. 2020 m. buvo tęsiamas ir 1 milijono eurų vertės projekto „Parama Ukrainos Donecko srities Avdijivkos mokyklos Nr. 2 įrengimui ir mokyklos aplinkos gerovės sutvarkymui“ įgyvendinimas. Šis projektas skirtas aprūpinti per karinį konfliktą apgriautą Avdijivkos mokyklą Nr. 2 specializuota technika ir moderniomis edukacinėmis priemonėmis, įrengti vaikų žaidimo aikštelę ir daugiafunkčią sporto aikštyną. Projekto tikslas – sukurti šiuolaikinį mokymo centrą, kurio infrastruktūra, įranga ir švietimo proceso organizavimas taptų kompleksiniu pavyzdžiu ir galėtų būti viso regiono bandomasis Ukrainos mokyklos reformos projektas ir švietimo patirties sklaidos centras.

2020 m. Lietuva toliau nuosekliai padėjo nuo Krymo aneksijos ir konflikto Rytų Ukrainoje nukentėjusiems asmenims (labiausiai – moterims ir vaikams) integruotis į priimančias bendruomenes, ugdyti verslumo ir savarankiško užimtumo įgūdžius, taip pat rėmė Krymo totorių kultūros centro Lvove veiklų plėtrą ir palaikymą.

Lietuva dalyvavo kitų donorų finansuojamuose projektuose. Centrinė projektų valdymo agentūra kartu su Pasaulio banku, Tarptautiniu valiutos fondu, Švedijos vystomojo bendradarbiavimo agentūra SIDA ir Europos Komisijos delegacija Ukrainoje vykdė Europos Komisijos 4 metų trukmės projektą „Paramos viešųjų finansų valdymui Ukrainoje programa“, kurio vertė – daugiau kaip 50 mln. eurų. Projekto tikslas – kurti modernią, skaidrią ir veiksmingą mokesčių rinkimo sistemą bei stiprinti viešųjų finansų valdymo srities institucijų gebėjimus.

Sakartvele 2020 m. VBPD lėšomis finansuoti 4 dvišaliai ir 1 regioninis projektas ekonominės plėtros, lyčių lygybės, regionų vystymo, demokratijos ir gero valdymo srityse.

Turint tikslą padėti privačiam sektoriui pasinaudoti Išsamios ir visapusiškos laisvosios prekybos sutarties (DCFTA) su Europos Sąjunga teikiamomis galimybėmis, gerinamas informuotumas apie klasterių, galinčių tapti tvirtais ramsčiais greitinant Sakartvelo integracijos į ES procesą, svarbą. Parengta 12 straipsnių ir 5 vaizdo klipai, kuriuose nagrinėjami jiems aktualūs klasteriai ir iššūkiai. Parengta 10 straipsnių, kuriuose nagrinėjama esama situacija, kiekvienas straipsnis pasiekė apie 1 000 vartotojų. Parengti 7 informaciniai vaizdo įrašai, populiarinantys klasterių pranašumą žengiant į ES rinką. Parengtos 3 rekomendacijos dėl klasterių formavimo ir

plėtos baldų, žemės ūkio, logistikos ir gabenimų srityse (rekomendacijos dėl baldų ir žemės ūkio sektorių grupavimo pateiktos Sakartvelo Ministrui Pirmininkui).

Turint tikslą spręsti sisteminės moterų įgalinimo problemas, stiprinti teisininkų gebėjimai ginti ir skatinti moterų teises strateginėse bylose, tobulinti pilietinės visuomenės organizacijų įgūdžiai įsitraukti į tarptautinius teisinius ginčus ir interesų atstovavimą. Identifikuotos įstatymų spragos lyčių lygybės, kovos su smurtu šeimose, būtinios ginties ir kitose srityse. Aptarti paplitę lyčių stereotipai, iš dalies lemiantys netinkamą bylų tyrimą, jų neigiama įtaka teismų praktikai. Nustatyti strateginiai ginčų nagrinėjimo klausimai, aptartas ekspertų pagalbos poreikis (dalyvaujančių šalių teisininkams). Teiktos konsultacijos dviejose teisinėse bylose, vykdyta mentorystė Sakartvele kuriant teisinę strategiją byloje, keliamoje pagal JT Konvenciją dėl visų formų moterų diskriminacijos panaikinimo.

Skatinant turizmo plėtrą Chašurio savivaldybėje, organizuotos giminingo Radviliškio miesto savivaldybės atstovų konsultacijos Sakartvelo kolegoms. Sukurtas ir išspausdintas žemėlapis (4 000 vnt.), parengti 30 turizmo informacinių stendų kartvelų ir anglų kalbomis padės skatinti turizmo veiklas, įtraukti į jas Chašurio savivaldybės gyventojus ir verslininkus.

Organizuoti treji mokymai 120 asmenų (savaitės trukmės), keturiuose Sakartvelo miestuose – Kutaisyje, Batumyje, Zugdidyje, Telavyje surengti vienos dienos seminarai-mokymai (po 20 dalyvių). Ši veikla skirta ugdyti Sakartvelo vyriausybinių agentūrų, pilietinės visuomenės, nevyriausybinių organizacijų ir žurnalistų gebėjimus atpažinti hibridines grėsmes – dezinformaciją, melagienas ar propagandą, atitinkamai jas viešinti arba neigti.

2020 m. gegužės 14 d. į Sakartvelą nugabenta 20 tūkst. eurų vertės Lietuvoje pagamintų apsaugos priemonių, reikalingų kovai su COVID-19 – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 22 d. nutarimu Sakartvelo ir kitų Europos Sąjungos Rytų kaimynystės šalių prašymu skirta humanitarinė pagalba. Krovinyje buvo 10 500 apsauginių skydelių, skirtų medicinos darbuotojams, kasdien kovojantiems su COVID-19.

Moldovoje 2020 m. buvo įgyvendinti 6 dvišaliai ir 1 regioninis projektas demokratijos ir pilietinės visuomenės stiprinimo, lyčių lygybės, gero valdymo ir regionų plėtos, sveikatos apsaugos sistemos stiprinimo srityse.

Plėtotas Lietuvos ir Moldovos transporto saugos institucijų bendradarbiavimas, mokomi jūrų transporto specialistai.

Jau ketvirtus metus teikta parama projektui „GirlsGoIT“, pagal kurį 67 merginos įgijo STEM srities įgūdžių, o 25 merginos atliko praktiką privačiose IT įmonėse.

VBPD programa skirta skatinti nepriklausomos žiniasklaidos pastangas viešinti korupcijos faktus ir visuomenės nepakantumą, remti kovos su korupcija pastangas Moldovoje. NVO lyderiai buvo mokomi kurti tinklaraščius, atpažinti hibridines grėsmes – dezinformaciją, melagienas ar propagandą, kovoti su jomis.

Prisidėta prie Moldovos pirminės sveikatos priežiūros sistemos pertvarkos, stiprinamas sistemos atsparumas krizėms, gerinamas paslaugų prieinamumas gyventojams. Remiantis geriausia tarptautine praktika, parengtos rekomendacijos pirminės sveikatos priežiūros pertvarkai Moldovoje.

Tęsiamas bendradarbiavimas su Moldovos Istorijos institutu, nagrinėjančiu šalies totalitarinę komunistinę praeitį.

URM sudarė valstybės biudžeto lėšų panaudos sutartį su VšĮ Centrine projektų valdymo agentūra ir skyrė 26 028 Eur kaip kofinansavimą bendrajam finansavimui, skirtam įgyvendinti Europos Sąjungos priemonės „EU4MOLDOVA Programos, skirtos paremti sveikatos apsaugos atsaką į COVID-19 sukeltą krizę ir su asociacijos susitarimu susijusias reformas“ 3-iają tikslą „Sustiprinti teisinės sistemos skaidrumą, atskaitomybę ir prieigą prie jos“.

Centrinė projektų valdymo agentūra kartu su Prancūzijos tarptautinio bendradarbiavimo viešąja agentūra *Expertise France* įgyvendins minėtosios priemonės 3-iają tikslą „Sustiprinti teismų sistemos skaidrumą, atskaitomybę ir prieigą prie teismų sistemos“.

Vykdytojas parengė ir 2020 m. oficialiai pateikė Europos Sąjungos delegatūrai Moldovoje tris susitarimo dėl įnašo priedus – veiklų aprašo, biudžeto bei komunikacijos ir viešinimo plano projektus, rengtus kartu su *Expertise France*.

Baltarusijoje 2020 m. VBPD lėšomis finansuoti 9 dvišaliai ir 1 regioninis projektas. Didžiausias dėmesys skirtas iniciatyvoms, orientuotoms į paramą pilietinei visuomenei, jos politinio aktyvumo ir solidarumo didinimą, baltarusių tautinės tapatybės stiprinimą, europietišką vertybių sklaidą nepriklausomoje Baltarusijos žiniasklaidoje. Siekiant užkirsti kelią Rusijos propagandai Baltarusijoje ir regione, VBPD programos lėšomis buvo remiama alternatyvios informacijos interneto svetainė Charter'97.

Ne vienus metus vykdytas litvakų kultūros puoselėjimo projektas padėjo perduoti Lietuvos patirtį, susijusią su bendruomenės architektūros paveldo išsaugojimu ir panaudojimu vietos žmonių poreikiams tenkinti ir miestui plėtoti. 2020 m. baigtas įgyvendinti projektas Baltarusijos muitinės gebėjimams stiprinti, kurio metu sukurtas abiejų šalių muitinių ir pasienio tarnybų koordinavimo mechanizmas, pagerinta muitinės paslaugų kokybė, palengvintos verslo ir prekybos sąlygos. Pradėtas įgyvendinti aplinkosaugos projektas „Suprasti, matuoti ir sumažinti CO₂ pėdsaką Baltarusijoje“ didino Baltarusijos jaunimo žinias apie aplinkos apsaugą ir klimato pokyčius, skatino organizacijų sąmoningumą ir norą atsakingai vykdyti savo veiklą. Katalikiškos labdaros organizacijos „Caritas“ vykdyto projekto metu internatinėse mokyklose, našlaičių namuose ir skurstančiose šeimose augantiems vaikams suteikta žinių apie asmeninės higienos svarbą, ugdyti jų savisaugos įgūdžiai COVID-19 pandemijos protrūkio akivaizdoje.

URM toliau bendradarbiavo su Vilniuje reziduojančiomis tarptautinių organizacijų, remiančių demokratinius procesus Baltarusijoje, atstovybėmis („*Freedom House*“, Baryso Zvozkau Baltarusijos žmogaus teisių namais, VŠĮ Tarptautiniu pilietinių iniciatyvų centru „Mūsų namai“ ir kt.), šių organizacijų Vilniuje vykdomų projektų, skirtų demokratijos ir atviros pilietinės visuomenės kūrimui, dalyviams buvo išduotos nemokamos vizos.

2020 m. buvo toliau remiama Europos humanitarinio universiteto (EHU) veikla Vilniuje. EHU tęsė savo misiją ugdyti kritiškai mąstančias, kūrybingas ir atsakingas asmenybes, puoselėti Vakarų intelektualinę tradiciją Baltarusijos humanitarinių, socialinių mokslų ir menų srityse. Ši veikla prisideda prie laisvos ir pilietiškos Baltarusijos visuomenės kūrimo. Baltarusijoje vykusių taikių politinių protestų metu 37 EHU absolventai ir 10 EHU studentų buvo sulaikyti, trys iš jų vis dar yra įkalinti ir pripažinti politiniais kaliniais. 2020 m. URM skyrė 200 tūkst. eurų įnašą paramai EHU. Kaip ir ankstesniais metais, parama EHU taip pat buvo teikiama išduodant nemokamas vizas Baltarusijos piliečiams, atvykstantiems į EHU stojamuosius egzaminus, atvirų durų dienas, konferencijas ir kitus renginius.

2020 m. studijas EHU baigė 120 absolventų, buvo priimti 176 studentai (91 proc. įstojusiųjų – Baltarusijos piliečiai), dar 64 studentai buvo priimti į universitetą reaguojant į Baltarusijos valdžios represijas prieš aukštųjų mokyklų studentus. Šiuo metu EHU studijuoja 684 studentai. Nuo EHU persikėlimo į Vilnių šį universitetą baigė 2 577 absolventai. Universitetą remia trys pagrindiniai donorai: Europos Komisija, Švedija ir Lietuva, 2020 m. paramą taip pat suteikė Švedų institutas, Estija, Norvegija, Danija.

Reaguodama į politinius įvykius Baltarusijoje, 2020 m. rugsėjo 2 d. LR Vyriausybė patvirtino pagalbos Baltarusijos žmonėms planą. Plane numatytos priemonės: pagalba represijų aukoms, gydymas ir rehabilitacija, parama mokslui ir studijoms, pilietinės visuomenės iniciatyvoms, žiniasklaidai, didelę pridėtinę vertę kuriančiam verslui, teisinė pagalba ir konsultacijos, lankstesnės nacionalinių vizų išdavimo atvykstantiems į Lietuvą procedūros. Kaip buvo numatyta plane, URM skyrė papildomus 200 tūkst. eurų EHU naujiems studentams ir mokslininkams pritraukti. Iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšų URM pervedė 100 tūkst. eurų Europos demokratijos fondui (*European Endowment for Democracy*, EED) pagalbai nuo represijų nukentėjusiems Baltarusijos piliečiams teikti.

Armėnijoje buvo tęsiamas aktyvus bendradarbiavimas su valstybės institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis. Įgyvendinti 7 dvišaliai ir 1 regioninis projektas, prisidėta prie transporto saugos didinimo, lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo, aplinkos apsaugos ir kovos su klimato kaita, kaimo vietovių ekonominio ir socialinio aktyvumo plėtos ir atsparumo dezinformacijai stiprinimo.

Pradėtas Lietuvos ir Armėnijos transporto saugos institucijų bendradarbiavimas, buvo didinami valstybės tarnautojų gebėjimai.

Siekiant spręsti sisteminės moterų įgalėjimo problemas, stiprinti teisininkų gebėjimai ginti ir skatinti moterų teises strateginėse bylose, tobulinami pilietinės visuomenės organizacijų įgūdžiai ištraukti į tarptautinius teisinius ginčus ir interesų atstovavimą, identifikuotos įstatymų spragos lyčių lygybės, smurto šeimose, būtiniosios ginties ir kitose srityse. Aptarti paplitę lyčių stereotipai, iš dalies lemiantys netinkamą bylų tyrimą, jų neigiama įtaka teismų praktikai. Nustatyti strateginiai ginčų nagrinėjimo klausimai, aptartas ekspertų pagalbos poreikis.

Projektai, skirti atliekų rūšiavimui ir švietimui apie rūšiavimo svarbą, labai aktualūs Armėnijoje, kuri žengia tik pirmuosius žingsnius šioje srityje. Įgyvendinti du projektai: Alaverdi ir Armaviro miestuose bei 5 aplinkiniuose kaimuose vaikų darželių auklėtojai ir mokytojai, mokiniai ir bendruomenė mokyta rūšiavimo svarbos ir pagrindų, pastatyta plastiko ir popieriaus rūšiavimo dėžių, užtikrintas atliekų rinkimas ir gabenimas į perdirbimo punktus.

Stiprinant atsparumą dezinformacijai, Armėnijos pilietinių organizacijų atstovams pristatyta Lietuvos „elfų“ veikla, perteikta unikali kovos su melagenomis patirtis ir metodika.

Kaip alternatyva tradicinėms medijoms, tinklalaidėje „Politinis svečias“ parengtos keturios tinklalaidės (*podcasts*), skirtos pristatyti įvairius ES ir Armėnijos partnerystės susitarimo (CEPA) įgyvendinimo aspektus. Laidų metu aptartos temos: policijos reforma, CEPA įgyvendinimas, miestų planavimas, medijų reforma.

Armėnijos Diližano rajono moterys mokėsi tradicinių populiarių amatų – siuvimo, keramikos, juvelyrikos kursuose, įgijo žinių apie šiuolaikines metodikas (kaip pradėti verslą, naudotis interneto priemonėmis, plėtoti elektroninę prekybą), kuriomis galės naudotis ateityje realizuodamos savo produkciją.

Reaguojant į COVID-19 pandemijos nulemtus švietimo sunkumus, pirmiausia užtikrinant nuotolinio mokymo sąlygas, Artiko 8-ojoje mokykloje 16-kai vaikų iš pažeidžiamiausiai gyventojų grupei priskiriamų šeimų perduotos planšetės, dėl to vaikai galės dalyvauti nuotolinio mokymosi procese.

2020 m. gegužės 14 d. Lietuvos karinių oro pajėgų lėktuvas „Spartanas“ į Armėniją nuskraidino Lietuvos humanitarinę pagalbą. Tai buvo ne tik pirmoji humanitarinė pagalba iš Europos Sąjungos, bet ir pirmas Lietuvos ir NATO karinių oro pajėgų skrydis į teritoriją šiaurės Ararato. Lietuvos humanitarinė siunta – 10 500 Lietuvoje pagamintų veido skydelių buvo perduota devynioms Armėnijos ligoninėms, įskaitant Armėnijos respublikinę infekcinę ligoninę „Nork Marash“, kurioje gydomi COVID-19 užsikrėtę sunkiausios būklės ligoniai.

2020 m. birželio 19 d. iš Šiaulių Zoknių oro uosto į Jerevaną (Armėnija) išvyko vienuolikos specialistų savanorių komanda padėti itin rimtų pandemijos išbandymų patiriančiai šaliai. Lietuvos specialistai dvi savaites dalijosi įgūdžiais gydyti ir slaugyti COVID-19 sergančius ligonius bei patirtimi valdyti viruso sukeltą ekstremalią situaciją. Medikų delegavo Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė, Kauno klinikos, Vilniaus universiteto ligoninė, Santaros klinikos ir Respublikinė Panevėžio ligoninė. Medikai dalyvavo rytiniuose gydytojų susirinkimuose, sprendė klausimus, susijusius su dirbtine plaučių ventiliacija, padėjo nustatyti kraujotakos sutrikimų prigimtį, konsultavo antimikrobinio gydymo klausimais, padėjo atlikti intervencinių procedūrų. Slaugytojai aktyviai ištraukė į pacientų slaugą, atliko daug procedūrų, dalijosi sukaupta patirtimi. Lietuvos medikai padėjo pritaikyti metodikas tarptautinėms rekomendacijoms, nurodė svarbiausius su COVID-19 situacijos valdymu susijusius veiksnius. Misija surengta Lietuvos ambasadai Jerevane gavus Armėnijos sveikatos apsaugos ministerijos skubios humanitarinės pagalbos prašymą. Misiją

finansavo Lietuvos Vyriausybė, skyrusi lėšų humanitarinei pagalbai Armėnijai teikti, taip pat Švedijos užsienio reikalų ministerija, priėmusi sprendimą skirti finansinį indėlį.

Azerbaidžane įgyvendintas 1 dvišalis ir 1 regioninis projektai. Prisidedant prie vaikų socialinės gerovės ir užimtumo skatinimo regionuose, buvusio karinio konflikto zonoje Šikchli kaime, Gazacho rajone, įrengta saugi žaidimo erdvė vaikams.

Siekiant spręsti sisteminės moterų įgalėjimo problemas, buvo stiprinti teisininkų gebėjimai ginti ir skatinti moterų teises strateginėse bylose. Identifikuotos įstatymų spragos lyčių lygybės, smurto šeimose, būtinosios ginties, kitose srityse. Aptarti paplitę lyčių stereotipai, iš dalies lemiantys netinkamą bylų tyrimą, jų neigiama įtaka teismų praktikai. Nustatyti strateginiai ginčų nagrinėjimo klausimai, aptartas ekspertų pagalbos poreikis.

ES kaimynystėje įgyvendinti 4 regioniniai projektai, skirti demokratijai ir pilietinei visuomenei, lyčių lygybei ir moterų įgalėjimui.

Parengta mokomoji priemonė „Netikros naujienos žiniasklaidoje ir socialinėje aplinkoje“ („FAKE NEWS“, VU Komunikacijos fakultetas), sukurtas neformalus tinklaraštininkų tinklas, parengtas mokomasis reklaminis filmas, kuris gali būti naudojamas kaip papildoma mokomoji medžiaga vaizdo tinklaraštininkams.

Charter'97 Foundation korespondentų tinklas 2020 m. sukūrė 116 straipsnių, kurie teikė alternatyvią nepriklausomą informaciją Baltarusijoje ir regione, parengė (išvertė arba perspausdino iš kitų šaltinių) iš viso 708 straipsnius, atliko 33 vertimus.

VBPD lėšomis finansuoti 8 projektai vystomojo bendradarbiavimo projektų migracijos kilmės ir tranzito šalyse bei kitose valstybėse, įtrauktose į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos paramos gavėjų sąrašą: du projektai Mongolijoje, po vieną projektą Dramblio Kaulo Krante, Mianmare, Nigerijoje, Irake, Turkijoje ir Ugandoje. Šie projektai skatino mokslo ir verslo bendradarbiavimą, regionų vystymą, ekonominę plėtrą, stiprino moterų socialinį ir ekonominį savarankiškumą, ugdė gebėjimus švietimo srityje. Vienas projektas buvo skirtas paremti Artimųjų Rytų šalių studentų, kurie dėl sudėtingų sąlygų neturi galimybės gauti išsilavinimo savo šalyse, studijas Lietuvoje.

Moterų teisės ir lygios galimybės

Prisidėti prie lyčių lygybės plėtojimo ir moterų bei mergaičių įgalėjimo valstybėse partnerėse yra vienas Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo tikslų. VBPD lėšomis 2020 m. penkiose šalyse įgyvendinti 8 projektai, kurių tikslas buvo stiprinti lyčių lygybės srityje veikiančių organizacijų gebėjimus, padidinti moterų socialinį ir ekonominį įgalėjimą.

Armėnijoje, Ukrainoje ir Dramblio Kaulo Krante buvo stiprinami moterų gebėjimai kurti ir plėtoti inovatyvų verslą. Mongolijoje moterys skatintos įsitraukti į savivaldos ir rinkimų procesus. Moldovos merginos įgijo teorinių ir praktinių programinės įrangos kūrimo įgūdžių.

Įgyvendinant regioninį projektą buvo tobulinami pilietinės visuomenės Armėnijoje, Azerbaidžane, Sakartvele ir Ukrainoje organizacijų įgūdžiai įsitraukti į tarptautinius teisinius ginčus ir advokaciją siekiant spręsti sisteminės problemas, darančias įtaką jų šalių moterų įgalinimui.

Vystomojo bendradarbiavimo parama ir humanitarine pagalba Lietuva prisidėjo prie JT Saugumo tarybos rezoliucijos Nr. 1325(2000) dėl moterų, taikos ir saugumo įgyvendinimo. 2020 m. buvo skirtas savanoriškas 20 tūkst. eurų įnašas JT Moterų taikos ir humanitariniam fondui. Stebėtojo teisėmis buvo tęsiamas bendradarbiavimas su EBPO Paramos vystymuisi komiteto lyčių lygybės tinklu.

Lietuva aktyviai dalyvavo formuojant ES vystomojo bendradarbiavimo politiką lyčių lygybės srityje ir teikiama vystomojo bendradarbiavimo parama prisidėjo prie ES lyčių lygybės veiksmų plano 2016–2020 m. įgyvendinimo. Aktyviai dalyvauta diskusijose dėl 2020 m. lapkričio 25 d. pristatyto ES Bendrojo komunikato – lyčių lygybės veiksmų plano 2021–2025 metams (GAP III), kuriuo tęsiami 2010 m. pradėti pokyčius lyčių lygybės srityje skatinantys darbai.

GAP III veiksų plano tikslas – kad iki 2025 m. 85 proc. visų naujų ES išorės veiksų prisidėtų prie lyčių lygybės ir moterų įgalinimo, o bent vienas veiksmas kiekvienoje šalyje partnerėje būtų skirtas išskirtinai lyčių lygybei.

ES Dvynių ir TAIEX programos

2020 m. Lietuva toliau sėkmingai dalyvavo ES Dvynių programoje, perduodama ekspertinę paramą šalims naudos gavėjoms (EK finansuojama ES Dvynių programa remia skirtingų šalių giminingų institucijų bendradarbiavimą): pagal ES Dvynių programą buvo paskelbtos 45 projektų atrankos, Lietuvos institucijos individualiai ar konsorciumuose su kitomis ES valstybėmis narėmis pateikė 22 projektines paraiškas ir laimėjo 13 projektų, kurių bendroji vertė sudaro 16,8 mln. eurų. 2004–2020 m. Lietuva iš viso laimėjo 119 ES Dvynių projektų. Pagal 2020 m. laimėtų projektų skaičių Lietuva yra tarp sėkmingiausių ES šalių kartu su Prancūzija, Ispanija, Vokietija, Austrija ir Kroatija. Iš Rytų partnerystės šalių (Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Moldova, Sakartvelas, Ukraina) Lietuva laimėjo daugiausia projektų – net 11. Iš 13-os 2020 m. laimėtų projektų Lietuva vadovauja 5 projektams (Azerbaidžanas, Bosnija ir Hercegovina, Jordanija, Ukraina ir Sakartvelas) kaip šalių konsorciumo vyresnioji partnerė, o 8 projektuose (Azerbaidžane, Armėnijoje, Baltarusijoje, Moldovoje, Sakartvele ir Ukrainoje) dalyvauja kaip jaunesnioji partnerė. Projektų, kuriuose dalyvauja Lietuva, partnerės – Austrija, Danija, Estija, Latvija, Italija, Lenkija, Prancūzija, Rumunija, Suomija, Švedija, Vengrija, Vokietija. Lietuvos institucijos, šiais metais laimėjusios pateiktus Dvynių projektų pasiūlymus: Konkurencijos tarnyba, Valstybinė priešgaisrinės apsaugos tarnyba, Lietuvos bankas, Statistikos departamentas, Policijos departamentas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, ESFA, Lygių galimybių plėtros centras, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybinės sienos apsaugos tarnyba, STT, Kibernetinio saugumo centras, Valstybinė augalų kontrolės tarnyba, CPVA.

2020 m. Lietuvos ekspertai dalyvavo 22-juose TAIEX programos renginiuose (seminaruose, mokymuose, ekspertų misijose). Pagrindinės sritys, kuriose Lietuvos ekspertai perdavė savo patirtį: teisingumas ir vidaus reikalai, vidaus rinkos, aplinkosauga, transportas. 2020 m. duomenimis, TAIEX ekspertų sąrašė yra įsiregistravę 100 ekspertų iš įvairių Lietuvos institucijų, įsiregistravo 14 naujų ekspertų.

Gebėjimų dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veiklose ugdymas

2020 m. užbaigtas trejų metų trukmės projektas „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų gerinimas“, finansuotas pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksų programos 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“.

Visuomenės informavimas

Eurobarometro visuomenės nuomonės apklausa, paskelbta 2019 m. spalio 23 d., atskleidė nuolat mažėjančią visuomenės palankumą besivystančioms šalims teikiamai paramai. Nors 8 iš 10 Lietuvos respondentų ir toliau mano, kad padėti besivystančių šalių gyventojams yra svarbu, tik 27 proc. lietuvių mano, kad tai turėtų būti šalies vyriausybės prioritetas.

URM toliau nuosekliai vykdė veiklas, skirtas informuoti visuomenę, labiausiai – jaunimą, apie JT darbotvarkės Darnaus vystymosi tikslus iki 2030 m., vystomojo bendradarbiavimo svarbą ir naudą. 2020 m. Lietuvos nevyriausybinių organizacijų įgyvendino 4 visuomenės švietimo ir informavimo projektus.

Keturioliktus metus URM prisidėjo prie tarptautinio žmogaus teisių dokumentinių filmų festivalio „Nepatogus kinas“ organizavimo. Kitokiu formatu – virtualioje erdvėje vykusio festivalio metu pristatyta gausi 50 dokumentinių filmų programa, surengta susitikimų su kino kūrėjais, organizuotos diskusijos su filmų herojais, žmogaus teisių aktyvistais ir ekspertais. Festivalyje daugiausia dėmesio skirta demokratijos ir pilietiškumo temoms. Šių metų festivalis pasiekė rekordinį – 17 266 žiūrovų skaičių. Užmegztos partnerystės su beveik 200 Lietuvos bibliotekų (daugiau kaip 80 Lietuvos miestų, miestelių ir kaimo vietovių), kuriose visus festivalio filmus ir festivalio turinį buvo galima žiūrėti nemokamai.

Kartu su „M1 plus“ radiju buvo rengiamos informacinio pobūdžio viktorinos apie JT darnaus vystymosi tikslus ir vystomąjį bendradarbiavimą.

2020 m. URM kryptingai dirbo su ekonominiiais ir socialiniais partneriais (verslas, NVO, akademinė ir mokslo bendruomenės), informavo apie vystomojo bendradarbiavimo svarbą ir galimybes įsitraukti į šios politikos praktinį įgyvendinimą.

Svarbiausi susitikimai ir renginiai Lietuvoje, finansuoti Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos lėšomis

2020 m. vasario 4 d. URM surengta tarptautinė konferencija, skirta aptarti viešojo sektoriaus patirties įgyvendinant Europos Sąjungos (ES) vystomojo bendradarbiavimo programų projektus svarbą. Konferencija surengta pagal projektą „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas“, finansuojamą 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis.

2020 m. vasario 27 d. surengta metinė Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo konferencija „Daugiau paramos – daugiau galimybių – daugiau rezultatų“. Konferencijoje, kurioje dalyvavo LR Seimo narės Ingrida Šimonytė, Aušrinė Armonaitė, JT globalaus darnaus vystymosi nepriklausomų mokslininkų grupės narys prof. Jurgis Kazimieras Staniškis ir kiti vystomojo bendradarbiavimo veiklos praktikai ir ekspertai, daugiausia dėmesio skirta esamos situacijos įvertinimui, naujoms idėjoms ir pokyčiams, kurie užtikrintų vystomojo bendradarbiavimo politikos kokybinius ir kiekybinius pokyčius.

Vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo didinimas

Atsižvelgiant į 2019 m. Nacionalinėje vystomojo bendradarbiavimo komisijoje (NVBK) pradėtas diskusijas dėl būtinybės siekti kokybinių ir kiekybinių vystomojo bendradarbiavimo politikos pokyčių, inicijuoti išsamiu išplėstinio poveikio vertinimu paremti įstatymų pakeitimai, 2020 m. rugsėjo 23 d. pristatyti ir aptarti LR Seime surengtame išplėstiniame NVBK posėdyje, į kurį buvo pakviesti visų politinių frakcijų atstovai. 2020 m. gruodžio 15 d. LR Seimas priėmė Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo pakeitimus, įteisinančius esminius kokybinius pokyčius, kurių svarbiausias – su biudžetiniais metais nesusietas ir tarptautiniam vystomojo bendradarbiavimo kontekstui pritaikytas Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas, leisiantis veiksmingiau įgyvendinti Lietuvos politinius ir ekonominius interesus tarptautinėje erdvėje, taip pat lanksčiai ir greitai reaguoti į tarptautinius humanitarinės pagalbos iššūkius.

2020 m. pabaigoje URM kartu su LR Prezidento institucija prisijungė prie projekto „Kurk Lietuvai“, kurio pagrindinis tikslas – pateikti vystomojo bendradarbiavimo politikos veiksmingumo didinimo rekomendacijų.